

Lasse Hodne

Massaciov kostur i petrarkističko poimanje vremena

Massaciova slavna freska u crkvi Santa Maria Novella, naslikana 1420-ih, studentima je povijesti umjetnosti poznata kao najraniji primjer geometrijske perspektive u razdoblju renesanse. Brojne su studije posvećene istraživanju Massaciova perspektivnoga slikarstva. U ovom ću se članku usredotočiti na analizu drugih aspekata ikonografije ove poznate freske.

Freska se sastoji od dva dijela. U gornjem se pojasu nalazi prikaz *Svetoga Trojstva*, sv. Ivana Evanđelista i Djevice Marije s donatorima. Ovaj se motiv često naziva *Gnadenstuhl (Prijestolje milosti)*. Donji pojas prikazuje fiktivnu grobnicu s kosturom te posvetom. Kostur je najčešće interpretiran kao simbol *Smrti*, što potvrđuju i grobnice iz 15. stoljeća pronađene ispod poda u blizini freske. Ako se prisutnost *Raspeća* pored prikaza *Svetoga Trojstva* odnosi na *Spasenje*, logično je zaključiti da cjelina predstavlja simbolički prikaz kršćanskoga pojma *Spasenja* kroz Kristovu smrt. Mišljenja sam da je simbol *Vremena*, koji je jednako važan kao i simbol *Smrti*, često zanemaren u analizi ove freske. Zaista, vremenska dimenzija simbolizirana je samim prikazom *Smrti* u obliku kostura koji se publici obraća natpisom: *Što ste vi, bio sam ja, što sam ja, bit ćete vi*. Ovaj je natpis preuzet iz književnoga žanra, tj. legende naslovljene *Tri živa i tri mrtva*.

Nakon kratkog objašnjenja ove tradicije članak nastavlja s raspravom o povezanosti glavnog motiva u gornjem pojasu freske (*Svetoga Trojstva*) i pojma *Vremena*. Još se u doba antike pojam *Vremena* smatrao podijeljenim na tri modaliteta: prošlost, sadašnjost i budućnost. U augustinskoj teologiji modaliteti *Vremena* stapaju se u pojam *Vječnosti*, a *Vječnost* je Bog sam. Zbog toga je prikaz *Trojstva* obilježen natpisom o *Vremenu*. Poznato je da su pripadnici Platonističke akademije u Firenci raspravljali o povezanosti *Vremena* i *Svetoga Trojstva* i moguće je da su umjetnici kasnoga srednjeg vijeka i renesanse bili upoznati s tom raspravom. To možemo zaključiti, između ostaloga, na temelju ilustracije Petrarkinih *Trijumfa*. Posljednja su dva Petrarkina trijumfa upravo *Vrijeme* i *Vječnost*, a posebna je pozornost posvećena prikazu *Vječnosti* u raznovrsnim slikarskim školama. Uz nekoliko iznimaka, bezvremenost je prikazana u obliku *Trojstva*; i zaista, firentinski su ilustratori iz 15. stoljeća preferirali prikaz *Trojstva* u vidu *Prijestolja milosti*, kao što je to slučaj na Massaciovoj slici. Ako *Trojstvo* u petrarkističkoj ilustraciji prikazuje *Vječnost*, nije li moguće zaključiti da ta istovrsna figura u Massaciovoj freski aludira na isti koncept? Osim *Spasenja*, glavna tema freske jest i kontrast između *Smrti* (u liku kostura) i *Vječnosti* (koju predstavlja *Vrijeme*).

Prijevod s engleskoga: Virna Car